

Napoleon klen soldat

I SIN lysande bok om det första världskrigets första månad — tidigare anmäld av Jan Olof Olsson — har Barbara W Tuchman framhåvt den franska arméledningens doktrinära tro på offensiven och visat de ödesdigra konsekvenserna av denna i krigsskolorna inpräntade föreställning. År 1914 blev resultatet att man efter oerhörda förluster tvangs till ett ställningskrig, som under de följande åren kostade miljoner människoliv; i stället för den "förintelsestrategi" som förkunnats inom båda de stridande arméerna kom en "utmattningsstrategi" utan motsvarighet i världshistorien. I början av detta skede besökte Lloyd George en av de främsta franska armécheferna, general de Castelnau. Det blev tal om den store Napoleon, och Castelnau yttrade att denne säkert skulle ha funnit en utväg ur dilemmat genom att hitta på "något annat".

En ung engelsk militärhistoriker, John Terraine, har i *History Today* tagit Castelnaus ord till utgångspunkt för en liten briljant studie av Napoleon som fältherre och särskilt hans inflytande på den franska krigföringen hundra år efteråt. Atskilligt avslöjande och kritiskt har skrivits om Napoleon under senare tid, men ingen har, såvitt jag vet, med sådan hänsynslös djärighet bestridit även hans storhet som krigsledare. Napoleon har, skriver Terraine, i regel skildrats som om misslyckandet var en olycklig tillfällighet, som om det karaktäristiska var de väldiga, genom genial krigskonst vunna framgångarna. I själva verket var katastrofen den naturliga men senkomna följden av Napoleons misstag, och hans krigarära är till stor del vunnen i efterhand, genom propaganda; "S:t Helena var alltid hans bestämmeelse".

Terraine betonar att Napoleons bana som general uppvisar en rad med knapp nöd vunna fältslag och kampanjer vid sidan av nederlag, som bortskymdes av de glansfulla bulletinerna. Det egyptiska fälttåget borde rimligen ha lett till att Napoleon blev avskedad eller skjuten; i stället blev det, genom läget vid hans återkomst och okunnigheten om vad som verkligen skett, en plattform för maktövertagandet. Marengo var förlorat, då Desaix kom till undsättning, och hela detta fälttåg mot Österrike avgjordes genom Ho-

ches seger vid Hohenlinden. 1805 års kampanj är — efter den första italienska — den enda lyckade; i de följande krigen hade Napoleon svåra motgångar. (Eylau, Aspern-Esslingen, Spanien) och sedan kom nederlagen 1812—1815. Att det så länge gick bra berodde på att den napoleonska diktaturen till det yttersta kunde utnyttja Frankrikes och de underkuvade ländernas resurser och framför allt på att vämplikten gav möjlighet att ställa upp nya arméer och reparera de oerhörda förlusterna. Endast en enda gång lyckades Napoleon omringa och bringa till kapitulation en fientlig armé, och då gällde det en liten armé och en dålig general (Mack vid Ulm). I regel saknar hans militära operationer finess och originalitet. Det gällde att sätta in nya trupper, att överväldiga genom massa, och därför blev drabbningarna blodiga utan att bli avgörande.

Det var denna primitiva offensivanda som inlärdes av de franska generalerna efter nederlagen 1870 och som i realiteten blev orsaken till ställningskriget 1914—1918. Castelnau hade fel då han trodde att Napoleon skulle ha kunnat hitta på "något annat". "Felet var inte att världen behövde en annan Napoleon, utan att den förste Napoleon levde kvar."

Utan tvivel går Terraine till överdrift i sin nedsabling av Napoleon som fältherre; mästardraget vid Austerlitz nämns inte, för att ta ett exempel. Men den lilla essän är uppfriskande och tankeväckande. Napoleons taktik blev, som ofta förut påpekats, alltmer primitiv: även i konventionella redogörelser för Friedland, Borodino och Waterloo kan läsaren inte undgå att finna att framkastandet av nya trupper tycks ha varit Napoleons egentliga insats och att de snillrika planer om vilka det brukar talas är efterhandskonstruktioner av beundrare. I Tuchmans bok framstår augusti 1914 som en tävlan mellan doktrinärt försteltnade och förvirrade generaler. Det var ofta likadant på den store kejsarens tid.

HERBERT TINGSTEN